

BIBLIOTECA DE DREPT PENAL
ȘI DREPT PROCESUAL PENAL

INFRAȚIUNEA COMISIVĂ PRIN OMISIUNE

CRISTINA NICORICI

**Infrațiunea
comisivă
prin omisiune**

Universul Juridic

București

-2022-

Capitolul I

Infrațiunea comisivă prin omisiune – o provocare

I.1. Introducere

„*Ex nihilo nihil fit*” spune antichitatea, și, până în prezent, această frază celebră, care s-ar traduce cu „din nimic nu rezultă nimic”, continuă să fie considerată un principiu director al răspunderii penale pentru omisiune. Conduita omisivă a constituit, pentru o lungă perioadă de timp, o anomalie a dreptului penal¹. Evident că omul, atunci când îndeplinește o anumită acțiune, omite să realizeze o infinitate de alte acțiuni. De ce ar fi util ca dreptul penal să intervină pentru a sancționa aceste omisiuni? Cum s-ar putea discerne care dintre omisiuni sunt relevante penal? Care sunt limitele de răspundere în acest caz? Cum ar trebui reglementate astfel de infrațiuni? Iată doar câteva dintre întrebările care provoacă încă răspunderea penală pentru omisiune.

De-a lungul evoluției istorice și a dreptului penal, fraza celebră de mai sus s-ar putea înlocui cu alte trei care sintetizează concepția modernă cu privire la infrațiunea omisivă: „*non faced quod debetur*” (neîndeplinirea a ceea ce trebuia îndeplinit), „*ultra posse nemo tenetur*” (nimeni nu poate răspunde pentru ceva care depășește capacitatea sa) și „*qui peut et n’empêche, peche*” (cel care poate și nu îndeplinește, păcătuiește).

În viața modernă, provocările pe care o persoană le întâlnește în fiecare zi sunt tot mai numeroase, iar, în fața acestor provocări, cetățeanul trebuie să își conformeze conduita astfel încât să nu încalce normele legale. Pe de altă parte, cu cât mai complicată este viața în comun și cu cât mai multe forțe se pun în mișcare, cu atât mai pregătit de apărare trebuie să fie sistemul de protecție socială². Dreptul penal este preventiv prin faptul că împiedică acțiuni sau omisiuni periculoase, pe care legea le

¹ T. Padovani, *Diritto penale*, Dott. A. Giuffré Editore, S. p. A. Milano, 1999, p. 151.

² Nagler (fără a fi indicată sursa), p. 60, *apud* E. Baciagalupo, *Delitos improprios de omisión*, Dykinson, Madrid, p. 49.

interzice¹. S-a arătat că este surprinzător faptul că dreptul penal poate imputa un rezultat unei persoane care nu a făcut nimic². Pentru a ajunge la un astfel de raționament, trebuie procedat cu maximă grijă, fiind vorba despre o modalitate absolut excepțională de comitere a faptei, a cărei aplicare este extrem de limitată³.

Despre omisiune ca formă a comportamentului uman voi vorbi pe larg în Capitolul II. Însă, ce este clar încă de pe acum este că omisiunea produce în anumite situații consecințe, sau rezultate, care pot fi relevante penal⁴, și, ca atare, trebuie sancționată. În unele cazuri, omisiunea a fost reglementată expres de legiuitor în conținutul unei fapte, cum ar fi, spre exemplu, în Codul penal român, infrațiunea de lăsare fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate (art. 203 C. pen.)⁵. Acest tip de infrațiune, în care este prevăzută expres, ca modalitate de comitere a faptei, o inacțiune, se numește infrațiune omisivă proprie.

Însă s-a observat că se pot produce rezultate relevante penal, care în mod tradițional se obțin printr-o acțiune (spre exemplu, uciderea unei persoane prin împușcare) sau printr-o inacțiune (neacordarea tratamentului medical unui pacient de către medic, ceea ce duce la decesul pacientului). Numai că, spre deosebire de categoria anterioară, aceste omisiuni nu sunt reglementate expres în cuprinsul normei de incriminare, ceea ce ridică o multitudine de probleme. Acest tip de infrațiune a fost

¹ P. Ramsay, *Democratic Limits to Preventive Criminal Law*, în A. Ashworth, L. Zender, P. Tomlin, *Prevention and the limits of the Criminal Sanctions*, Oxford University Press, 2013, p. 103.

² E. Orts Berenguer, J.L. Gonzáles Cussac, *Manual de derecho penal. Parte general*, CAJ/FIU – USAID, 2004, p. 78.

³ *Ibidem*.

⁴ Despre conduite omisive analizate pe larg din punct de vedere moral, și nu juridic, a se vedea capitolul *The Puzzle(s) of Frankfurt – Style Omission Cases*, scris de Carolina Sartorio, în Dana Kay Nelkin, Samuel C. Rickelss, *The Ethics and Law of Omissions*, Oxford University Press, 2017, pp. 133-161.

⁵ (1) Omisiunea de a da ajutorul necesar sau de a anunța de îndată autoritățile de către cel care a găsit o persoană a cărei viață, integritate corporală sau sănătate este în pericol și nu are putința de a se salva se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

(2) Fapta nu constituie infrațiune dacă, prin acordarea ajutorului, autorul s-ar expune unui pericol grav cu privire la viața, integritatea corporală sau sănătatea sa.

numit¹ infracțiune comisivă prin omisiune sau infracțiune omisivă improprie și face obiectul acestui studiu.

Conceptul de comisiune prin omisiune nu este nou în spațiul juridic românesc, fiind acceptat sub imperiul Codului penal anterior de către doctrină și jurisprudență, chiar dacă nu se bucura de o reglementare expresă. Odată cu consacrarea în noul Cod penal român, în art. 17 C. pen., a acestei reglementări, se impune analiza atentă și a literaturii juridice străine care a dezvoltat-o și consacrat-o. Dintre toate, spațiul juridic spaniol a influențat în mod decisiv reglementarea română, art. 17 C. pen. fiind inspirat din art. 11 C. pen. spaniol.

I.2. Reglementarea infracțiunii comise prin omisiune

În prezent, în România, comisiunea prin omisiune este reglementată expres de art. 17 C. pen. (sub denumirea marginală „săvârșirea infracțiunii comise prin omisiune”), după cum urmează:

„Infracțiunea comisivă care presupune producerea unui rezultat se consideră săvârșită și prin omisiune, când:

- a) există o obligație legală sau contractuală de a acționa;*
- b) autorul omisiunii, printr-o acțiune sau inacțiune anterioară, a creat pentru valoarea socială protejată o stare de pericol care a înlesnit producerea rezultatului”.*

Această reglementare preia aproape identic reglementarea din art. 11 C. pen. spaniol²:

„Infracțiunile care constau în producerea unui rezultat vor fi considerate ca fiind comise prin omisiune numai când neevitarea rezultatului,

¹ Pentru o prezentare a diverselor modalități de denumire, a se vedea Capitolul II, Secțiunea II.5.1.

² În limba spaniolă, în original, art. 11 are următorul conținut: *„Los delitos que consistan en la producción de un resultado sólo se entenderán cometidos por omisión cuando la no evitación del mismo, al infringir un especial deber jurídico del autor, equivalga, según el sentido del texto de la ley, a su causación. A tal efecto se equiparará la omisión a la acción:*

- a) Cuando exista una específica obligación legal o contractual de actuar.*
- b) Cuando el omitente haya creado una ocasión de riesgo para el bien jurídicamente protegido mediante una acción u omisión precedente”.*

prin încălcarea unei obligații juridice a autorului, echivalează, în sensul legii, cu cauzarea acestuia. Se echivalează omisiunea cu acțiunea:

- a) Când există o obligație legală sau contractuală de a acționa;
- b) Când autorul omisiunii a creat o situație de risc pentru valoarea socială ocrotită printr-o acțiune sau inacțiune anterioară” (t.a.).

În expunerea de motive¹ a noului Cod penal român s-a arătat că:

„În ceea ce privește infracțiunea comisivă prin omisiune (art. 17), ea este recunoscută ca atare de doctrina și practica judiciară română, dar până în prezent nu există un text de lege care să o consacre. Asimilarea inacțiunii cu acțiunea, în absența unui text de lege, constituie o analogie în defavoarea inculpatului. Acesta este motivul pentru care unele sisteme juridice, cum este cazul dreptului francez și belgian, resping de principiu admiterea acestor infracțiuni. Majoritatea legislațiilor europene admit însă infracțiunile comise prin omisiune, dar includ în partea generală un text care precizează în ce condiții inacțiunea poate fi asimilată acțiunii.

Reglementarea propusă de proiect este inspirată de art. 11 C. pen. spaniol și are în vedere cele două principale ipoteze în care inacțiunea poate fi asimilată acțiunii:

a) Existența unei obligații legale sau contractuale de a acționa (spre exemplu, mama care refuză să îl mai alăpteze pe nou-născut cu scopul de a-l ucide, iar victima decedează, sau funcționarul dintr-un penitenciar care refuză să ia măsurile necesare pentru a asigura tratamentul medical unui deținut ce suferă de o afecțiune gravă, iar deținutul decedează, vor răspunde pentru o infracțiune de omor sau omor calificat, după caz; la fel și persoana care are în întreținere contractuală o persoană imobilizată la pat și îi suprimă viața prin neacordare de hrană);

b) O acțiune anterioară a autorului, care a creat o stare de pericol pentru valoarea ocrotită și lezată ulterior ca efect al inacțiunii (proprietarul care lasă liber un animal periculos într-un parc, comite o acțiune prin care este pusă în pericol integritatea persoanelor aflate în acel spațiu public; dacă ulterior animalul rănește o persoană, proprietarul acestuia va

¹ V. Pușcașu, C. Ghineci, *Codul penal adnotat*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2021, p. 130.